

lek při přepočtu na mzdu hodinovou, a také zranitelnost a nejistotu, která vyplývá z neformálního pracovního poměru. Okrajově se dotýká i tématu neformální práce z domova u skupiny migrantek.

Výsledky výzkumu ukázaly, že zásadním kritériem pro charakteristiku práce z domova je rozdíl, zda jde o závislou manuální práci nebo o práci duševní. Závislá manuální práce patří do kategorie nedostatečně ohodnocené, nechráněné práce, kterou vykonávají převážně ženy s nižším vzděláním a která je celosvětovým problémem, především ve spojení s její skrytostí a nedostatečnou vymahatelností ochrany pracovních práv. Práci duševní lze naopak vnímat jako cestu ke skloubení pracovních a rodinných povinností u žen s vyšším vzděláním, které upřednostnily péči o malé děti před kariérou.

Práci z domova v ČR je samozřejmě nutné podrobit dalším výzkumům. Tato publikace, by pak mohla sloužit jako podklad pro tato šetření a hledání nástrojů pro vyrovnává-

ní příležitostí žen a mužů na pracovním trhu a rovněž pro snahu o prosazování důstojných pracovních podmínek pro osoby pracující z domova.

Publikaci lze objednat na adrese office@ecgnet.cz

Publikace vychází v rámci projektu EU Equal „Půl na půl – rovné příležitosti žen a mužů“, který je spolufinancován Evropským sociálním fondem EU a státním rozpočtem České republiky.

Poznámka: EKS je občanské sdružení, které se zabývá problematikou rovnosti mužů a žen. Prioritními tématy organizace jsou ženská nezaměstnanost a diskriminace na trhu práce, pracovní podmínky žen v zaměstnání, neformální práce a práce z domova a také fenomén migrace z genderového hlediska. EKS usiluje o zvýšení obecného povědomí a informovanosti veřejnosti o této problematice prostřednictvím vzdělávacích a výzkumných aktivit a mezinárodní spolupráce. Více informací na www.eks.ecn.cz.

GLOBÁLNÍ SPRAVEDLNOST, LIBERÁLNÍ DEMOKRACIE, KAPITALISMUS A NÁBOŽENSTVÍ V LIBERÁLNÍCH SPOLEČNOSTECH: KONFERENCE „PHILOSOPHY AND SOCIAL SCIENCE 2006“ / Zuzana Kubišová

Ve dnech 18. až 21. května 2006 se uskutečnil v Praze ve vile Lanna již čtrnáctý ročník mezinárodní konference *Philosophy and Social Science*, na jejímž pořádání se z české strany podílí Centrum globálních studií, společné pracoviště Filozofického ústavu AV ČR a Filozofické fakulty UK v Praze, a ze zahraničí zvláště spolupracovníci a spolupracovnice z New School University v New Yorku, z University of Minnesota a z Università di Roma – Tor Vergata. Kromě českých účastníků a účastnic se tohoto setkání každý rok zúčastňuje mnoho zahraničních hostů, zejména ze západní Evropy a Spojených států, ale také např. z Brazílie, Mexika, Jihoafrické republiky, Austrálie, Ruska a dalších zemí.

Tato každoroční setkání badatelek a badatelů z celého světa si kladou za cíl přispět k pochopení současných společenských, politických a kulturních procesů, které podstatným způsobem ovlivňují životy lidí. Aby se ke zmíněným problémům přistupovalo skutečně komplexně, vyznačuje se celá akce nejen interdisciplinární spoluprací filozofie, politologie, sociologie, teorie mezinárodních vztahů a dalších společenských věd, ale i otevřeností k různým interpretacím a proudům v soudobých sociálních vědách, takže jednotlivé referáty představují stanoviska kritické teorie, liberalismu, komunitarismu, environmentalismu, feminismu, analytického marxismu a dalších interpretačních

Záběr konference věnované velice aktuálnímu a závažnému tématu, jakým je problém sociální exkluze v České republice – stejně jako v dalších evropských zemích, byl opravdu široký a jejím velkým kladem bylo jisté to, že se na ní podíleli jak odborníci z akademické sféry, tak i z veřejně-politické praxe. Příspěvky čistě teoreticky zaměřené tak byly vyváženy příspěvky ryze praktickými vztahy k vytváření a uplatňování sociálních politik.

Nicméně, a jak i na samotné konferenci zaznělo, stále je nutné se touto problematikou zabývat, a to jak v oblasti vědecké a výzkumné (například teoretickou konceptualizací problému sociální exkluze a inkluze či metodou měření a definování indikátorů sociální exkluze), tak rovněž vytvářením vhodných politik sociálního začleňování, které by vedly k větší sociální integraci vyloučených a marginalizovaných jedinců a skupin.

THE EUROPEAN MIND: NARRATIVE AND IDENTITY – KONFERENCE MEZINÁRODNÍ SPOLEČNOSTI STUDIÍ EVROPSKÝCH MYŠLENEK (ISSEI) / Radka Dudová

Mezi 24. a 29. červencem se na Maltské univerzitě konala již desátá konference pořádaná společností ISSEI, věnovaná tentokrát problematice vyprávění a identity v evropském kontextu. Účastnilo se jí více než tři sta badatelů a badatelek z oblasti společenských věd, práva, etiky a filozofie. Jednalo se o interdisciplinární setkání, jehož cílem bylo podrobně diskutovat o tématech souvisejících zejména s problematikou evropské identity na jedné straně a s problematičností „velkých vyprávění“ a evropských ideálů na straně druhé. Předností takového typu konference je možnost uchopit jedno téma z mnoha pohledů a obohatit tak vlastní myšlení o dal-

směrů. Jelikož nejvýznamnější sociální problémy a jevy současnosti tím či oním způsobem souvisejí s procesem globalizace, stal se právě tento fenomén klíčovým tématem několika posledních ročníků konference, kde se diskutovalo o projevech a dopadech globalizace a o filozofických otázkách týkajících se spravedlnosti a spravedlivého uspořádání společnosti.

Aby byly co nejlépe postiženy nejrůznější stránky globalizace, obměňují se každoročně hlavní tematické okruhy konference. Zatímco letos byly hlavními tématy: 1. *Dimenze globalizace*, 2. *Kritiky kapitalismu* a 3. *Pos-náboženská společnost*, klíčovými oblastmi loňského ročníku byly: 1. *Globální spravedlnost: Instituce a ideje*, 2. *Ideologie*, 3. *Nové promýšlení kulturní kritiky* a hlavním tématem příštího roku bude *Válka a mír v globálním věku*. Konference byla organizována tak, že dopoledne vždy zazněly plenární přednášky a odpoledne se přednášející a účastníci a účastnice rozdělili do několika paralelně probíhajících workshopů.

K vrcholům letošní konference bezesporu patřila plenární přednáška jedné z nejvýznamnějších politických filozofek posledního čtvrtstoletí, bohužel nedávno zesnulé Iris Marion Young. Young se ve svém díle zabývala teoriemi spravedlnosti, propracovávala vlastní teorii demokracie a feministickou teorii a věnovala se problematice difference a uznání, rasy a etnicity, přičemž inspirativním způsobem spojovala prvky poststrukturalismu, multikulturalismu a kritické teorie. Ve svém pražském příspěvku *Responsibility and Global Justice: A Social Connection Model* se autorka zaměřila na problém odpovědnosti a globální spravedlnosti. Nejprve se věnovala prokázání existence globálních závazků spravedlnosti (a tedy v důsledku dokázání možnosti nastolení globální spravedlnosti). Vycházela přitom z obecného argumentu, že vzájemné závazky spravedlnosti mezi lidmi vznikají nikoli proto, že – jak se domnívá většina politických filozofů a filozofek – jsou dané osoby členy jednoho (politického) společenství, ale tyto závazky vznikají proto, že daní lidé jsou spolu spojeni sociálními vazbami. Jelikož

se v rámci těchto vazeb mohou objevovat konflikty, mocenské nerovnosti a nespravedlnosti, vytvářejí lidé politické instituce, které v jejich společenském soužití mají zajistit spravedlnost. Protože se tedy závazek spravedlnosti odvozuje od sociálních vazeb, a nikoli od politických institucí, je jasné, že kdekoliv existují strukturální nespravedlnosti, tj. kdekoliv sociální procesy zajišťují, že početné skupiny lidí žijí pod systematickou hrozbou nadvlády nebo jim hrozí, že přijdou o prostředky k rozvíjení a užívání svých schopností (zatímco jiní lidé jsou díky týmž procesům oprávněni ovládat a mají rozsáhlou škálu příležitostí rozvíjet a užívat své schopnosti), tedy za takových okolností mají ti, kteří se svým jednáním podílejí na přetrvávající organizaci spolupráce, která tyto (nespravedlivé) struktury utváří, odpovědnost za odstranění nespravedlností. Ačkoliv (ještě?) neexistuje jedno světové politické společenství, rozhodně tedy existují globální závazky spravedlnosti. Druhým problémem, na který se Iris M. Young soustředila, byla povaha odpovědnosti aktérů (individuálních i institucionálních), která plyne z jejich zapojení do strukturálně nespravedlivých sociálních vazeb, a odlišení tohoto typu odpovědnosti („social connection model of responsibility“) od klasické odpovědnosti spojené s vinou za nespravedlnost či s ručením za správný průběh („liability model of responsibility“).

Přímo k problému globální distributivní nespravedlnosti se pak vyjádřili i čeští přednášející z Centra globálních studií. Oleg Suša se ve svém příspěvku *Zdroje globální distributivní nespravedlnosti* soustředil na popis a kritiku současných globalizačních procesů, přičemž především mapoval základní rozvrh aktuálního uspořádání s důrazem na zdroje planetární distributivní nespravedlnosti. Na Olega Sušu pak navázal Marek Hrubec (*Globální distributivní nespravedlnost: pohřešované subjekty*), který analyzoval aktéry globální distributivní nespravedlnosti a subjekty této nespravedlnosti neboli ty, kteří v současném uspořádání – zejména ve třetím světě – žijí v extrémní chudobě. Hrubec zdůraznil, že morálně odpovědné řešení nejdrastičtějších globál-

ší disciplíny. Nevýhodou je přílišná roztržitost a nemožnost hlubší analýzy a diskuse, vzhledem k tomu, že jednotliví účastníci nemají stejný základ znalostí a informací.

Nejzajímavěji působily příspěvky zabývající se různými typy sociálních rozdílů a nerovností vyplývajících z odlišností skupin, které tvořily a tvoří evropskou populaci: muži versus ženy, nové členské státy oproti těm starým, různé národnosti a etnické skupiny. Otázka, která procházela všemi příspěvky jako červená nit, se týkala toho, kdo a jací jsme my Evropané (a Evropanky) a jaké vztahy nás pojí s těmi „jinými“, přičemž myšlenka Evropy jako jednotného a smysluplného celku byla dekonstruována na mnoha úrovních. Jako přínosný se ukázal nejen pohled spojující více disciplín, ale i pohled zvenku. Australan Michael Longo například poukázal na paradoxy provázející institut evropského občanství: zatímco občané neevropských států žijící trvale v EU mnohdy nemají evropské občanství a práva z něho vyplývající, občané EU žijící trvale v zahraničí si uchovávají občanská práva včetně práva volit, to znamená rozhodovat o zemi, ve které nežijí. Občanství Evropské unie je dané a podmíněné občanstvím v některém z národních států, které ji tvoří – mezi těmito jednotlivými státy jsou ale často větší rozdíly než mezi neevropskými kulturami, evropská identita je heterogenní. Navíc pravidla získávání občanství se v různých státech liší, což znamená, že přistěhovalci mají různé podmínky v procesu stávání se Evropany podle toho, ve kterém státě žijí. Evropa podle Longa promarnila svou jedinečnou šanci experimentovat s nadnárodní, ne-národní a neutrální identitou tím, že přísně spojila evropské občanství s občanstvím národním.

Genderovou a feministickou tematikou se nakonec zabývalo jen několik příspěvků (ačkoli jedna ze sekcí byla pojmenována *Education, Women's Studies and Sociology*). V části věnované feministické teorii zazněla například nová možná interpretace tóry z feministického hlediska (Charlotte Berkowitz, USA); Beatrice Puja vystoupila se zajímavou historicko-filozofickou analýzou ženské

ních strukturálních nespravedlností nejenže není nutně otázkou politické spravedlnosti, jak se často uvádí, ale je morální povinností, neboť lidé umírající hladem a na snadno léčitelné nemoci netrpí v tomto ohledu v první řadě problémy nedostatku politické spravedlnosti, ale trpí nespravedlností sociálnědistributivní. Poté se Hrubec zaměřil na aktéry a subjekty nespravedlnosti (a potenciální spravedlnosti) v souvislosti s lidskými právy. Poukázal na skutečnost, že zatímco např. ve Všeobecné deklaraci lidských práv jsou uvedeny subjekty lidských práv, tj. jednotliví lidé, až na ojedinělé odkazy nejsou nijak specifikováni aktéři, kteří naplňování těchto práv mají zajišťovat. Implicitně se však předpokládá, že aktéry mají být státy. Zcela se zapomíná na aktéry ostatní, ať už jimi mohou být ekonomické, zejména nadnárodní korporace, kolektivní celky na úrovni nižší než státní, nevládní organizace nebo jednotlivci.

Z okruhu *Critics of Capitalism* patřila mezi nejzajímavější vystoupení přednáška Mauro Basaureho *Unintended Consequences of Critique: Reflexivity in Capitalism*, v níž se autor v návaznosti na slavnou knihu od Boltanského a Chapira *New Spirit of Capitalism* zamýšlel nad vztahem kritiky, kapitalismu a z nich plynoucích nezamýšlených důsledků. Časté dvojznačnosti Boltanského a Chapirovy knihy vedly autora k jejímu odmítnutí jako celku a k výzvě pro její spíše eklektické využívání.

Jeden z odpoledních workshopů tvořila nesmírně plodná a inspirativní diskuse mezi Jasonem D. Hillem (De Paul University v Chicagu), Ondřejem Císařem (Masarykova univerzita) a Martinem Škabrahou (Univerzita Palackého) o oprávněnosti globálního paternalismu. Jason D. Hill ve svém referátu *Is Global Liberalism Paternalistic?* obhajoval nutnost existence globální liberální demokracie, a to prostřednictvím dvou argumentačních linií. Jednak dokazoval, že liberální demokracie je nejlepším možným uspořádáním, protože umožňuje nejlepší realizaci lidské svobody, která je nezbytným předpokladem plně lidské existence. Druhou argumentační linií tvořila obhajoba paternalismu, který je

podle Hilla za určitých okolností zcela legitimním a hlavně mravním jednáním. Paternalismus je podle něj morálně správným jednáním tehdy, když se využívá k vedení nějaké entity (např. dítěte), která postrádá či nemá plně rozvinuté faktické rysy a hodnoty, jež jsou potřebné pro lidskou existenci. Z těchto argumentačních linií pak vyvozuje, že liberálnědemokratické státy mají morální povinnost rozšiřovat své vlastní politické uspořádání po celém světě. Hill ovšem ponechal stranou některé zásadní otázky, např. zda lze tak snadno převádět měřítka mezilidských vztahů (dospělý – dítě) do politické teorie a praxe – je skutečně možné pohlížet na jiné státy a jejich obyvatele a obyvatelky jako na morálně nedospělé jedince?

Na Hillovu obhajobu paternalismu reagoval Ondřej Císař, který ve své *Odpovědi Hillovi* kritizoval Hillův paternalismus ve třech bodech. Za prvé v rámci Hillova přístupu je demokracie metafyzickou hodnotou, takže příznivci a příznivkyne demokracie se dostávají do role platónského filozofa, který zná Pravdu, již je třeba v každém případě prosadit. Druhá kritika je vedena proti roli „globálního otce“, tj. institucionalizaci jediné autority, která by měla monopol na interpretaci toho, co je vlastně demokracie. Třetí kritika je pak rozvinutím druhé, neboť zavedení role globálního otce by nakonec vedlo ke zničení samotné demokracie a liberálního pluralismu i na Západě, neboť role „globálního otce“ popírá skutečnost, že v demokratickém zřízení existuje pluralita politických sil, které se střetávají nejen o podíl na moci, ale i o interpretaci a podobu demokracie (liberálové, konzervativci, komunistaristi atd.). Podobným směrem jako Císař svou kritiku vedl i Martin Škabraha (*Globální spravedlnost jako projev otcovské lásky?*), který navíc ještě zdůraznil, že použití analogie otec – dítě na lidskou společnost je velmi problematické, protože ve vývoji společností není žádné jasné „dospělé a civilizované“ stadium, a nadto je takové přirovnání možné chápat jako vyjádření koloniálních a imperiálních přesvědčení.

Příspěvky ze sekce *Postnáboženská společnost* se překvapivě nejvíce zabývaly nárůstem religiozity v současných libe-

identity ukazující, jak byla žena jako archetyp již od Sokrata a Aristotela postupně zbavována své síly a moci (která budila hrůzu), až se stala mladou, zranitelnou a panenskou kráskou. Problém, který mají současné ženy se svou genderovou identitou, spatřuje Puja právě v tom, že jen velmi malý zlomek z nich se může s tímto ideálem ztotožnit; navíc v historii byly ženy, které tento ideál odmítly, tradičně až do nedávné doby pronásledovány (a likvidovány).

Mnoho z příspěvků zabývajících se genderovou problematikou bylo velmi inspirativních, ale zároveň budilo určité pochybnosti. Silvia Niccolai z Itálie například nabídla nový pohled na evropský koncept rovných příležitostí. Zásady rovných příležitostí a rovného zacházení s muži a ženami mají podle ní kořeny v ekonomické oblasti, vzhledem k tomu, že sjednocená Evropa původně vznikla jako ekonomický projekt. První zmínka o genderové rovnosti se tak vyskytuje v Římské smlouvě a týká se nerovnosti v platech mužů a žen. Evropské chápání genderu podle Niccolai nerespektuje odlišnosti mezi muži a ženami a usiluje o vytvoření univerzálních bytostí, které by mohly libovolně zastávat všechny pozice na pracovním trhu. Koncept rovných příležitostí je tak důsledkem nároků flexibilní ekonomiky – pokud by tržní ekonomika nepotřebovala emancipované ženy, ke zrovnoprávnění by pravděpodobně nedošlo. Ve výsledku se sice zlepšuje postavení žen, ale zužuje se možnost definice sebe sama; zrušením diferencí dochází ke ztrátě identity. Rovnost je tak podle Niccolai důležitá, ale je jen první úrovní. Na těch ostatních je nutné odlišnosti zachovat, abychom věděly, kdo a jaké jsme.

rálních západních společnostech, přičemž na tomto jevu přednášející nejvíce zajímala otázka, jak je vlastně normativně ospravedlněný odlišný postoj současného liberalismu ke kulturám a k náboženstvím? Liberalismus se totiž navzdory prosazování náboženské svobody a neutrality vždy tvrdě vymezoval vůči církvím a tato jeho politika se dnes stává problematickou vzhledem k souběžnému prosazování multikulturních politik a práv menšin. Lze, nebo nelze stejné argumenty, které kritizují liberální kulturní „neutralitu“ za zvýhodňování měšťanských, maskulinních a bělošských ideologií a vzorců jednání, použít podobně také vzhledem k různým náboženstvím? Anebo se náboženství od kultur v něčem zásadně liší? Steven Shiffrin z Cornell University (*Liberalism and Religion*) představil několik možných druhů vztahů mezi liberalismem a náboženstvím a zaměřil se na přiblížení reality USA, které podle něj ve vztahu k víře nikdy neutrální nebyly. Alessandro Ferrara poté ve své přednášce *Religion Within the Limits of Reasonableness* analyzoval vztahy mezi vírou, moderní společností a politikou. Soustředil se na tři témata: 1. na dosažení plné rovnosti mezi věřícími a nevěřícími občany a občankami; 2. na odlišný vývoj náboženského a sekulárního vědomí; 3. a na to, jaký vliv měly antropologické odlišnosti mezi různými

formami zbožnosti na podobu a průběh odluky církve od státu. Jiní autoři a autorky pak nový pohled na vztah liberalismu a náboženství chápali přímo jako výzvu pro nové promýšlení kritiky náboženství, neboť jeho klasická liberální kritika se podle nich právě vzhledem k horizontům, které otevřel multikulturalismus a komunitarismus, ukazuje jako nedostatečná. Sory Nour pak ve svém příspěvku *Inclusion and Exclusion Thought „Identification“ In Post-Secular Societies* spojila otázky náboženství a identity a s odkazem na Freuda hovořila o lidské identitě, která není pouze jedna, ale tvoří ji několik identit, jelikož člověk je vždy členem/členkou různých skupin, které se vůči sobě vzájemně vymezují, což je proces, který probíhá i v liberálních demokraciích, přestože mnohé teoretičky a teoretici demokracie toto vylučování opomíjejí a na demokracii nahlízejí pouze jako na proces všeobecného začleňování.

Účastníkům a účastnicím letošní konference se zdárně podařilo osvětlit jisté aspekty některých aktuálních společenských problémů a naznačit směr dalšího bádání v určitých oblastech. Můžeme oprávněně očekávat, že v květnu 2007 se opět setkáme s dalšími přínosnými referáty a postřehy z oblasti soudobé politické a sociální filozofie a z příbuzných společenských věd.

PODĚKOVÁNÍ

Redakce časopisu *Gender, rovné příležitosti, výzkum* děkuje za spolupráci recenzentkám a recenzentům, kteří se podíleli na hodnocení statí pro obě čísla sedmého ročníku 2006.

Recenzentky a recenzenti pro rok 2006:

PhDr. Marie Čermáková; Mgr. Alice Červinková; Mgr. Radka Dudová; Mgr. Hana Hašková; Mgr. Jana Chaloupková; Karen Kapusta-Pofahl, M.A.; PhDr. Marta Kolářová; Mgr. Alena Křížková; PhDr. Věra Kuchařová, CSc.; Mgr. Marcela Linková; PhDr. Hana Maříková; Mgr. Olga Nešporová; Ing. Petr Pavlík, Ph.D.; PhDr. Magdalena Piscová, CSc.; Mgr. Petra Rakušanová, M.A.; Mgr. Linda Sokačová; PhDr. Jiřina Šiklová, CSc.; Mgr. Hana Šlechtová; PhDr. Jiřina Šmejkalová, CSc.; PhDr. Iva Šmídová, Ph.D.; Mgr. Marcel Tomášek; Mgr. Zuzana Uhde; PhDr. Lenka Zamykalová.